

О.С. Чмир

**ОГЛЯД
НАУКОВИХ ПІДХОДІВ
ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТИ
ТА МОДЕЛЕЙ ІННОВАЦІЙНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ І ТРАНСФЕРУ
ТЕХНОЛОГІЙ**

Міністерство освіти і науки України

**ДЕРЖАВНА НАУКОВА УСТАНОВА
УКРАЇНСЬКИЙ ІНСТИТУТ НАУКОВО-
ТЕХНІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ
ТА ІНФОРМАЦІЇ
(УкрІНТЕІ)**

О. С. Чмир

**ОГЛЯД НАУКОВИХ ПІДХОДІВ
ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТІ ТА МОДЕЛЕЙ
ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ І ТРАНСФЕРУ
ТЕХНОЛОГІЙ**

Київ 2016

УДК 330.341.1.012.23:001.89

ББК 65.9-5+72

Ч74

Чмир Олена Сергіївна

доктор економічних наук, професор

завідувач відділу сприяння інноваційному розвитку УкрІНТЕІ

Рецензенти:

Пиля Василь Іванович, доктор економічних наук, професор, професор кафедри публічного управління та адміністрування Хмельницького університету управління та права

Єгоров Ігор Юрійович, доктор економічних наук, професор, завідувач відділу інноваційної політики, економіки і організації високих технологій ДУ “Інститут економіки та прогнозування НАН України“

Рекомендовано до друку вченою радою УкрІНТЕІ (протокол № 5 від 16.07.2016 р.).

Ч74 ОГЛЯД НАУКОВИХ ПІДХОДІВ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТІ ТА МОДЕЛЕЙ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ І ТРАНСФЕРУ ТЕХНОЛОГІЙ / О.С. Чмир. – К. : УкрІНТЕІ, 2016. - 120 с.: табл., рис.

Наукове видання

ISBN 978-966-479-082-3

Здійснено огляд актуальних публікацій з питань розвитку інноваційної діяльності і трансферу технологій. Подано інформацію про існуючі підходи до класифікації інновацій, розкрито зміст інноваційних процесів, описана їх організаційна структура, а також моделі і засоби трансферу технологій. Зроблено акцент на інноваціях як процесі, де знання, отримані під час досліджень, трансформуються у нові продукти і послуги. Систематизовано уявлення про класифікацію інновацій, представлено широку палітру поглядів на структуру інноваційного процесу, його наповнення і спрямованість. Описані основні моделі трансферу технологій та інституційне забезпечення.

Публікація розрахована на представників органів державного управління, наукових працівників, викладачів вищих навчальних закладів, аспірантів і студентів.

УДК 330.341.1.012.23:001.89

ББК 65.9-5+72

ISBN 978-966-479-082-3

©УкрІНТЕІ, 2016
© Чмир О. С., 2016

Зміст

Вступ	4
1. Поняття і типи інновацій.....	8
1.1. Класифікація інновацій.....	10
1.2. Відкриті інновації	19
2. Зміст та організація інноваційного процесу	26
3. Трансфер технологій	43
3.1. Моделі трансферу технологій	47
3.2. Інституційне забезпечення трансферу.....	53
Висновки	63
Перелік посилань	65
Додаток А Список рекомендованих для ознайомлення наукових публікацій з проблематики інноваційного розвитку і трансферу технологій	75
Додаток Б Законодавчі та нормативно-правові акти України у сфері інноваційної діяльності	105

Вступ

Інновації являють собою основу розвитку економіки та суспільства в цілому, забезпечують прогрес виробничої сфери, при належному регулюванні сприяють збереженню та відновленню екосистем, дозволяють запроваджувати нові інструменти підтримки соціальних трансформацій.

На інноваційній основі побудовані усі сучасні стратегічні та програмні документи міжнародного рівня, регіональних союзів і країн. Це, у першу чергу, «Цілі розвитку тисячоліття /Цілі сталого розвитку», Спільна декларація Ріо+20 «Майбутнє, якого ми прагнемо», «Стратегія Європа 2020», Ініціатива «Інноваційний союз / Innovation Union», програма «Горизонт-2020» та інші.

В Україні на законодавчому рівні визначена важливість інноваційного розвитку, а відповідні завдання імплементовані в офіційні документи. Так, Програмою діяльності Кабінету Міністрів передбачене створення інноваційної інфраструктури як елемента реалізації промислової політики та сприяння інноваційному розвитку в контексті соціально-гуманітарної реформи. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» цілком орієнтований на формування належних умов здійснення науково-технічної та інноваційної діяльності й задоволення потреб суспільства і держави у технологічному розвитку. Закон України «Про ратифікацію Угоди між Україною і Європейським Союзом про участь України у Рамковій програмі Європейського Союзу з наукових досліджень та інновацій "Горизонт 2020"» забезпечує практичні можливості для розширення масштабів інноваційної діяльності та розвитку міжнародного співробітництва у цій сфері, що в кінцевому рахунку має сприяти створенню єдиного європейського наукового простору та інноваційного союзу.

Базові правові, економічні та організаційні засади інноваційної діяльності в Україні регламентуються Законом України «Про інноваційну діяльність», покликаним забезпечити належне стимулювання інноваційних процесів задля підтримки «розвитку економіки ... інноваційним шляхом». У чинних законодавчих і нормативно-правових актах України визначені базові категорії, які описують інноваційну діяльність. Надається тлумачення інновацій, інноваційної діяльності, інноваційного проекту/ продукту/ продукції, інноваційної інфраструктури, розкриваються види інновацій, форм їх реалізації, документи з інноваційного розвитку, інноваційні пріоритети та режими їх підтримки.

Закон України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» містить трактування базових термінів (високі технології, нематеріальні активи, ноу-хау, патентно-кон'юнктурні дослідження, трансфер), регламентує правові, економічні, організаційні і фінансові засади трансферу всередині країни та в рамках міжнародного науково-технічного співробітництва.

Разом із тим, зазначені документи встановлюють лише основну термінологію та загальні правові аспекти інноваційної діяльності. Вони об'єктивно не можуть розкривати глибинну сутність інноваційних процесів, методи їх дослідження, інструменти оцінювання та регулювання і т.п. Також не можна обійти увагою той факт, що будь-якій правовій системі властива висока інерційність, що з одного боку створює необхідну для розвитку суспільства стабільність, а з іншого - гальмує прогрес, потреба в якому виникає внаслідок суттєвих змін зовнішнього і внутрішнього середовища.

З урахуванням сказаного важливе значення для розвитку науки і практики має поінформованість про сучасні наукові погляди та доступ до актуальних тематичних публікацій. Адже вони розкривають нові аспекти інноваційного процесу, розширюють інструментарій

дослідження та надають поштовх новим експериментам, переводячи наукові надбання у площину впровадження.

Метою даної роботи є узагальнення підходів щодо розвитку інноваційної діяльності і трансферу технологій, представлених у сучасних публікаціях зарубіжних і вітчизняних авторів. При цьому огляд наукової літератури здійснюється за М. Бейкером як «критичний пошук аналітичної основи або рамок ... задля систематичного дослідження комплексу проблем»¹.

Відповідно до мети були поставлені і послідовно вирішені наступні завдання:

- систематизувати уявлення про «інновацію» як економічну категорію, а також типологію інновацій;
- визначити зміст інноваційного процесу і розкрити характерні риси його організації;
- представити актуальні тлумачення сутності «трансферу технологій», його моделей та інституційного забезпечення.

Під час дослідження використовувались загальнонаукові і спеціальні методи, зокрема - спостереження, порівняння, абстрагування, аналізу та синтезу. Також нами застосовувалась концепція очікуваної цінності досконалої інформації (expected value of perfect information) й методичні розробки К. Харта².

У результаті здійсненого наукового огляду й узагальнення представлених у сучасній науковій літературі підходів, систематизовано уявлення про зміст та класифікацію інновацій, сутність інноваційних процесів, їх організаційну структуру, а також моделі та засоби трансферу технологій.

¹ Baker M.J. Writing a Literature Review [Текст] / M.J. Baker // The Marketing Review, Vol. 1, № 2. - P. 219–247

² Hart C. Doing a literature review: releasing the social science research imagination [Text] / C. Hart. – Sage, 1998. – 239 p.

Проведений огляд доповнений інформаційно-бібліографічними матеріалами (додатки А, Б), які стануть у нагоді при більш глибокому вивченні питань інноваційного розвитку і трансферу технологій. Зокрема, у додатку А подано перелік публікацій з досліджуваних питань, джерелом якого є база Core Collection платформи Web of Science. У додатку Б представлено структурований перелік актуальних тематичних законодавчих і нормативно-правових актів України.

Матеріали дослідження використовуються у поточній роботі УкрІНТЕІ при підготовці аналітичних матеріалів щодо інноваційної діяльності і трансферу технологій, удосконаленні відповідних методичних рекомендацій з організації моніторингу тощо. Вони можуть бути корисними у діяльності Міністерства освіти і науки України при підготовці пропозицій щодо державного регулювання інноваційної діяльності і трансферу технологій, а також у навчальному процесі при викладанні відповідних дисциплін у вищих навчальних закладах.

Висновки

За результатами дослідження підготовлені оглядово-аналітичні матеріали щодо наукових теорій інноваційної діяльності і трансферу технологій, інструментів їх дослідження та регулювання.

На підставі узагальнення матеріалів актуальних та впливових наукових публікацій, представлених у відкритому доступі на сайтах Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського, Cyberleninka, E-library, репозитаріїв міжнародних організацій та знанневих платформ, систематизовано уявлення про теоретичні засади розвитку інноваційної діяльності і трансферу технологій.

Зроблено акцент на тлумаченні сутності інновацій як процесі, в якому знання, отримані під час досліджень, трансформуються у нові продукти і послуги. Наведено основні схеми розвитку інноваційних процесів, відомості про їх класифікацію, організаційну структуру. Представлено широку палітру поглядів на кількість та зміст складових елементів інноваційного процесу, їх наповнення і спрямованість.

Подано різні варіанти визначення змісту трансферу технологій, наведено відомі моделі, що описують цей процес, а також засоби його провадження. Продемонстровані основні форми інституційного забезпечення трансферу технологій.

Окрему увагу приділено таким важливим позиціям, як функціонування відкритих інновацій та поглинаюча здатність підприємств відносно нових знань/інновацій.

Сформовано базу наукової інформації з питань теорії інноваційної діяльності і трансферу технологій у складі структурованого переліку найбільш впливових та цитованих публікацій у періодичних виданнях, представлених у Web of Science Core Collection.

Складено перелік актуальних чинних законодавчих і нормативно-правових актів України щодо інноваційного розвитку, структурований за видами документів і видавниками.

Обидві бази (додатки А і Б) являють собою корисний інформаційний ресурс і довідковий інструмент дослідження стану та перспектив розвитку інноваційної діяльності і трансферу технологій.

Чмир Олена Сергіївна

доктор економічних наук, професор

завідувач відділу сприяння інноваційному розвитку УкрІНТЕІ

ОГЛЯД НАУКОВИХ ПІДХОДІВ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТІ
ТА МОДЕЛЕЙ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
І ТРАНСФЕРУ ТЕХНОЛОГІЙ

Наукове видання

*Рекомендовано до друку вченою радою УкрІНТЕІ (протокол
№ 5 від 16.07.2016 р.)*

Підписано до друку 16.11.2016.

Формат 60×84¹/₁₆. Папір офс.

Ум. друк. арк. 6,98. Обл.-вид. арк. 5,58.

Наклад 300. Зам. 70а

Видавництво ДНУ УкрІНТЕІ

03680, Київ, вул. Антоновича, 180